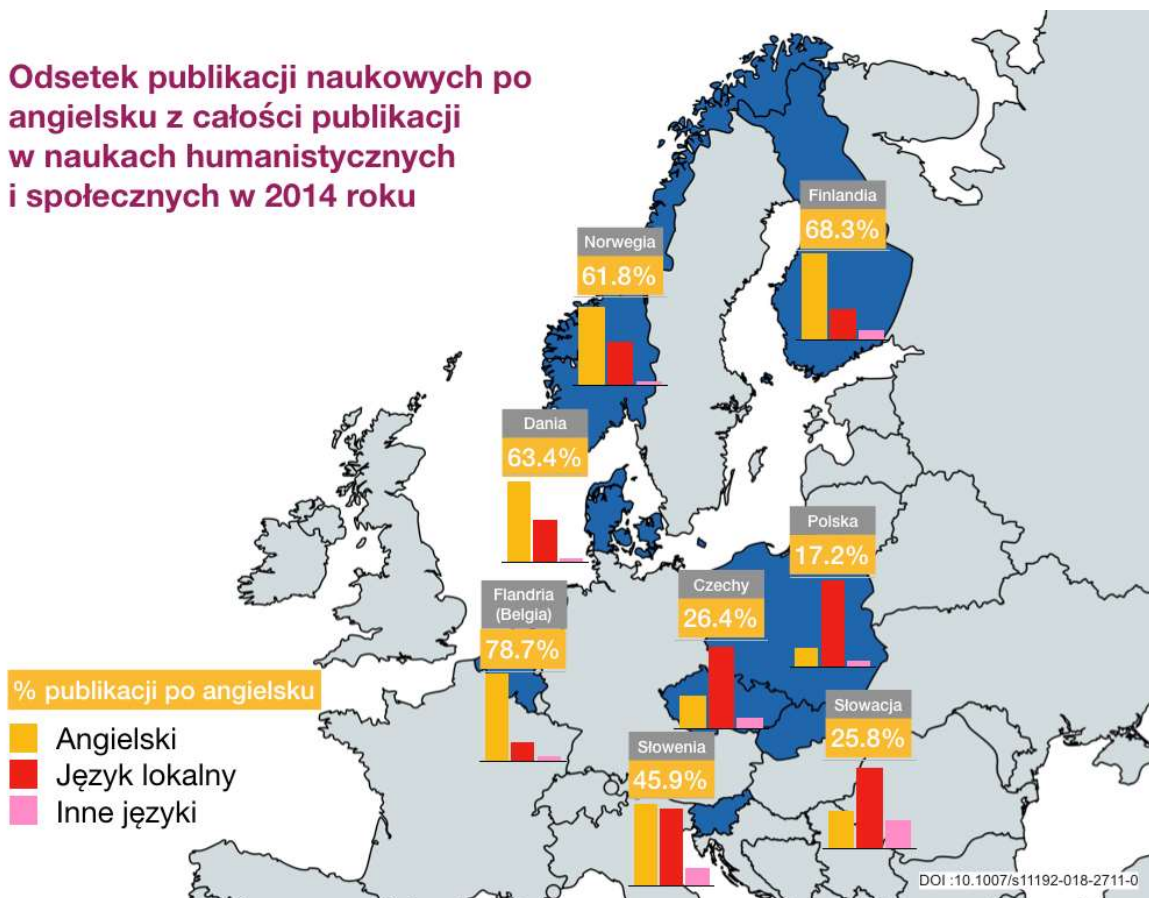

Zrównoważona wielojęzyczność w komunikacji naukowej

Odsetek publikacji naukowych po angielsku z całości publikacji w naukach humanistycznych i społecznych w 2014 roku

Wielojęzyczność w komunikacji naukowej jest potrzebna, z jednej strony, aby zarządzać strategiami umiędzynarodowienia i doskonałości w nauce, a z drugiej strony, dla kluczowego wzrostu społecznej ważności nauki.¹ Zrównoważona wielojęzyczność oznacza uznawanie różnorodności celów komunikacji naukowej odnoszących się do różnych obszarów badań. Dlatego do realizacji tych celów wszystkie języki są potrzebne, aby realizacja przebiegała w sposób całościowy, tj. bez wykluczania żadnego języka czy celu oraz bez wskazywania priorytetowych rozwiązań. Zachęcamy twórców polityk publicznych, kadre zarządzającą, uniwersytety, instytuty badawcze, agencje finansujące badania, biblioteki oraz naukowców do podpisania Inicjatywy Helsińskiej na rzecz wielojęzyczności w komunikacji naukowej (www.helsinki-initiative.org).

¹ Sivertsen, G. (2018) 'Balanced multilingualism in science', *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, 40, <http://dx.doi.org/10.1344/BiD2018.40.25>; Kulczycki, E., Engels, T.C.E., Pölonen, J. et al. (2018), 'Publication patterns in the social sciences and humanities: evidence from eight European countries', *Scientometrics*, 116: 463, <https://doi.org/10.1007/s11192-018-2711-0>. This text is distributed under the terms of the Creative Commons CC BY license, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original works are properly cited.

Wielojęzyczność jest międzynarodowym sposobem komunikowania nauki

Polityka naukowa, ewaluacja oraz systemy finansowania nauki muszą równoważyć międzynarodową doskonałość z lokalną ważnością badań. Język angielski stał się międzynarodowym językiem nauki nawet w różnych dyscyplinach nauk społecznych i humanistycznych. Inne języki, które wcześniej pełniły tę rolę, zdają się tracić na znaczeniu w międzynarodowej komunikacji. Co więcej, nauka potrzebuje być komunikowana różnym członkom społeczeństwa. Dlatego też jest ona traktowana priorytetowo, finansowana, organizowana, zarządzana, komunikowana, interpretowana, wykorzystywana i nauczana w różnych społeczno-kulturowych kontekstach. I właśnie w tych kontekstach różne języki są używane.

Rola języka w komunikacji naukowej może być bardzo łatwo niezauważana na poziomie komunikacji międzynarodowej, gdzie różne kraje spotykają się, aby zbudować i wdrożyć polityki naukowe. Język angielski jako współdzielony międzynarodowy język zdaje się być niezbędnym narzędziem do osiągnięcia celów takich jak wymiana wiedzy np. w Unii Europejskiej, w ramach której funkcjonuje jeden „rynek” dla wiedzy, badań, innowacji oraz uznawania i wspierania doskonałości pomiędzy krajami. Są to uzasadnione obawy dotyczące polityk publicznych. Niemniej jednak inne cele polityk publicznych są coraz częściej traktowane priorytetowo również na poziomie europejskim. Odpowiedzialne badania i innowacje „sugerują, że podmioty społeczne (naukowcy, obywatele, decydenci, biznes, organizacje trzeciego sektora itp.) współpracują ze sobą podczas całego procesu badań i innowacji, aby lepiej dostosować zarówno proces, jak i jego wyniki do wartości, potrzeb i oczekiwań społeczeństwa”. Celem programu Europejskiej Otwartej Nauki jest umożliwienie łatwiejszego dostępu do wyników naukowych, w tym nauki obywatelskiej, czyli celem jest: „zdolność społeczeństwa do zrozumienia nauki i współpracy z naukowcami”. Aby wypełnić te obowiązki wobec społeczeństwa, nauka musi być wielojęzyczna.

Polityka naukowa często podkreśla znaczenie międzynarodowej konkurencji między krajami, instytucjami i badaczami. W związku z tym na procesy ewaluacji i finansowania wpływają główne kryteria oceny badań, w których obowiązują procedury wyboru i zachęcania do publikacji w najbardziej wpływowych czasopismach w języku angielskim indeksowanych w komercyjnych bazach cytowań, zwłaszcza Web of Science (WoS) i Scopus. Kilka badań bibliometrycznych pokazuje, że te bazy danych przedstawiają zubożały obraz wielojęzyczności w komunikacji naukowej. Mniejszą wartość, jeśli w ogóle, przypisuje się komunikacji wielojęzycznej i multimedialnej.

Kraje różnią się znacznie pod względem języków używanych w komunikacji naukowej. Jednak wielojęzyczność odgrywa ważną rolę wszędzie, zwłaszcza w naukach społecznych i humanistycznych. Niedawno przeprowadzone badanie porównujące wzorce publikacji w ośmiu krajach europejskich pokazuje, że kraje skandynawskie i zachodnioeuropejskie wytwarzają znacznie większy odsetek publikacji recenzowanych w języku angielskim niż kraje Europy Środkowej i Wschodniej, gdzie większość publikacji jest publikowana w językach narodowych. Oznacza to, że polityka umiędzynarodowienia powinna być nie tylko zrównoważona w odniesieniu do odpowiedzialności społecznej, ale również powinna być opracowana z należyтым uwzględnieniem kontekstu krajowego. W krajach Europy Zachodniej i Północnej badania mogą bardziej przynieść korzyści społeczeństwu, jeśli wyniki naukowe będą w coraz większym stopniu komunikowane nie tylko po angielsku, ale również w językach narodowych. W krajach Europy Środkowej i Wschodniej badania mogą potencjalnie wykraczać poza granice geograficzne, jeśli wyniki będą coraz częściej komunikowane nie tylko odbiorcom krajowym, ale również międzynarodowym ekspertom.

Wezwanie do uznania prawdziwej wartości wielojęzyczności

Zadaniem międzynarodowych i krajowych twórców polityk naukowych, systemów ewaluacji i finansowania, jest pełne uznanie wartości wielojęzyczności w komunikacji naukowej, aby wspierać większą równowagę między wymogami międzynarodowej doskonałości a lokalnym znaczeniem badań. Upowszechnienie wiedzy naukowej poza środowiskiem akademickim stanowi ważną drogę do wpływu społecznego we wszystkich dziedzinach. W naukach humanistycznych i społecznych wiele oryginalnych badań dotyczy tematów o znaczeniu lokalnym, koncentrujących się na konkretnym języku narodowym, dziedzictwie, kulturze i społeczeństwie. Badania opublikowane w językach innych niż angielski mogą być międzynarodowe i spełniać standardy doskonałości. Wartość publikacji w języku narodowym i interakcji społecznych musi być uznana zarówno w systemach opartych na metrykach jak i ocenie eksperckiej. Obejmuje to zarówno systemy finansowania nauki oparte na produktywności, systemy ewaluacji nauki, wewnętrzne modele finansowania organizacji badawczych, decyzje dotyczące zatrudnienia, promocji i finansowania, a także międzynarodowe i krajowe finansowanie projektów.

Utrzymanie zrównoważonego podejścia do wielojęzyczności wymaga porządnej infrastruktury pozwalającej na publikowanie w językach narodowych. Kontekst społeczno-kulturowy czasopism publikowanych w językach narodowych jest wyjątkowy i nie można go łatwo zastąpić kanałami publikacji z innych krajów, nie mówiąc już o platformach międzynarodowych. Oprócz przekazywania wyników badań lokalnym odbiorcom, krajowe czasopisma wspierają również lokalne społeczności badawczy. Zwłaszcza w mniejszych krajach rynek publikacji w języku narodowym jest zbyt mały, aby zaangażować wydawców komercyjnych. Dlatego czasopisma krajowe – publikowane przez instytucje badawcze lub towarzystwa naukowe – są często nienastawione na zysk. W związku z tym mogą nie być w stanie przejść do modelu publikacji otwartego dostępu bez utraty dochodów z subskrypcji i składek członkowskich. Przejście na otwarty dostęp wymaga odpowiednich zasobów, aby utrzymać wysokie standardy wzajemnej oceny i rzetelności badań w publikacjach w języku narodowym. Przejście to ma również na celu promowanie wielojęzyczności, która z kolei umożliwi otwartej nauce osiągnięcie celu, jakim jest zapewnienie równego dostępu do wiedzy naukowej.

Zrównoważona wielojęzyczność jako strategia badawcza i strategia polityki publicznej

Badania mają charakter międzynarodowy, ale to wielojęzyczność podtrzymuje badania istotne dla danego regionu i wywiera wpływ. Międzynarodowe i krajowe polityki badawcze i systemy ewaluacji muszą wspierać większą równowagę między wymogami międzynarodowej doskonałości a lokalnym znaczeniem badań. Zrównoważona wielojęzyczność oznacza rozważenie różnych celów komunikacyjnych związanych z różnymi obszarami badań. Dlatego wszystkie języki są potrzebne do realizacji tych celów: w sposób całościowy, bez wyłączeń i priorytetów. Staranie o uznanie, promocję i wsparcie lokalnych języków publikacji odbywa się głównie na poziomie krajowym, ale wielojęzyczność w komunikacji naukowej jest problemem międzynarodowym.

W związku z tym sygnatariusze Helsińskiej inicjatywy na rzecz wielojęzyczności w komunikacji naukowej (www.helsinki-initiative.org) rekomendują przyjęcie następujących zaleceń przez twórców polityki publicznych, kadre zarządzającą, uniwersytety, instytuty badawcze, agencje finansujące badania, biblioteki oraz naukowców.

1. Wspieraj upowszechnianie wyników badań, aby społeczeństwo z nich w pełni korzystało:

- Upewnij się, że naukowcy są doceniani za upowszechnianie wyników badań poza środowiskiem akademickim oraz współdziałanie na rzecz dziedzictwa, kultury i społeczeństwa.
  - Upewnij się, że zapewniony jest równy dostęp do wiedzy naukowej w różnych językach.
2. Chronić krajową infrastrukturę służącą do publikowania badań ważnych lokalnie:
- Upewnij się, że niekomercyjne czasopisma naukowe oraz wydawcy książek naukowych posiadają odpowiednie zasoby i wsparcie pozwalające utrzymać wysokie standardy naukowe i etyczne.
  - Upewnij się, że krajowe czasopisma i wydawnictwa będą chronione w procesie przechodzenia na publikowanie w trybie otwartego dostępu.
3. Promuj różnorodność językową w ewaluacji nauki oraz jej finansowaniu:
- Upewnij się, że w ocenie eksperckiej wysoka jakość naukowa jest doceniana bez względu na język czy kanał publikacji.
  - Upewnij się, że w ocenie parametrycznej czasopism i książek brane są odpowiednio pod uwagę publikacje we wszystkich językach.

Helsińska inicjatywa na rzecz wielojęzyczności w komunikacji naukowej została przygotowana przez Federację Fińskich Towarzystw Naukowych (TSV), Komitet Informacji Publicznej (TJNK), Fińskie Stowarzyszenie Wydawców Naukowych, Uniwersytety Norwegii (UHR) oraz Europejską Sieć Badaczy Ewaluacji w Naukach Społecznych i Humanistycznych (ENRESSH) w ramach akcji COST.